

Ысакова М.А.

БИЛИМ БЕРҮҮНҮН ЖАҢЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ ЖАНА АНЫН КҮНГӨЙ-ТЕСКЕЙИ

Ысакова М.А.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАНИИ И ИХ ПРОБЛЕМЫ

M.A. Ysakova

MODERN TECHNOLOGIES IN EDUCATION AND THEIR PROBLEMS

УДК: 371.38 (575.2)

Бул макалада окутуунун информациялык жаңы технологияларынын актуалдуу көйгөйлөрү каралат.

Негизги сөздөр: билим берүү, тарбия, жаңы технология, билим сапаты, заманбап, жөндөмдүүлүк.

В статье подробно рассматриваются основные понятия использования новых информационных технологий в образовательном процессе.

Ключевые слова: обучение, воспитание, новая технология, качество знаний, современный, способность.

In this article explained by detail about information technologies and using of them in education processes.

Key words: training, new technology, quality of knowledge, modern power.

Азыркы мезгилдеги коомдогу социалдык-экономикалык кырдаал, адамдардын жашоо турмушунун кыйынчылыктарга дуушар болуусу, саясий туруксуздук сыяктуу коомдогу өзгөрүүлөр адамдын жашоо шартына, турмуштук абалына, а түгүл жүрүм-турумуна дагы өзүнүн таасирин тийгизүүдө. Бул өзгөрүүлөрдүн таасири билим берүү тармагына да кедергисин тийгизбей койгон жок. Натыйжада билим берүү тармагында да заман талабына ылайык жаны билим берүүнүн жолдорун, технологияларын калыптандыруу, бүгүнкү күндөгү билим берүүчү Кыргыз Республикасында иштеп жаткан бардык тармактарда актуалдуу көйгөйлөрдөн болуп калууда. Азыркы күндө Кыргыз Республикасында иштеп жаткан окуу жайлардын алдында турган эн олуттуу маселелерден болуп: билим алып жаткан студенттердин кесиптик жана адистик жактан сапаттуу, белгилүү деңгээлде такшалган кадрларды даярдоо болуп саналат. [7:385-387.]

Болочок мугалимдер үчүн бул иш аракет өтө маанилүү болуп эсептелет. Мектепте иштеген билими тайкы адис, кеминде он беш жыл иштесин дейли, демек ал мугалимден ондогон, жүздөгөн окуучулар билим, тарбия алышат. Албетте эгерде ал мугалим чала сабат бойдон өз билимин өркүндөтпөй турган болсо, анда андан окуучулар сапатсыз билим алышат дагы кайра эле ошол окуучулардан сапатсыз мугалимдер даярдалып келсе, кайрадан эле андан да төмөн сапаттагы адистер билим бере башташат. Бул сапатсыз билим тизмеги кайсыл жерден үзүлүп, же кайсыл жерден жаңыланууга тийиш? Жана кандайча ошол билим берүүнүн сапатын жогорулатууга болот? Мамлекетибиздин, коомубуздун деги эле билим берүү тармагынын эртеңкисин, алыскы келечек пайдубалын мына ушундай көрүнүштө болуусун

кантип жөнгө салуубуз керек. Ал үчүн азыркы кездеги «ааламдашуу» доорундагы жогорку маалыматтык технология дүркүрөп өнүгүп, кулачын улам кенен жайып, турмуштун реалдуу чындыгына айланган геосаясат өзгөчө кичи мамлекеттерди дүйнөлүк чийеленишкен алкакта өз ордун, багытын, жолун терең андап-туюуга, аныктоого биздин эркибиз жетпесе, анда бүтүндөй мамлекет өнүгүүдөн таптакыр артта кала тургандыгын сөзсүз ойлонуубуз керек. Бизге эртең өтө эле кеч болуп калбашы үчүн бүгүн, азыр ар бирибиздин дүйнө таанымбызда, социалдык көз карашыбызда, жеке түшүнүгүбүздө, психологиябызда, руханий маданиятыбызда өзгөрүш жаратууга тийишпиз. Бул олуттуу көйгөйдү алга озуу менен зирек түшүнгөн илим, билим берүү тармагын, интеллектуалдуу байлыкты өркүндөтүүгө биринчи орунда көңүл бөлгөн өнүккөн өлкөлөрдүн тажрыйбалары, көз караштары биз үчүн үлгү болуусу керек. Ал тажрыйбаларды өзүбүздүн жашоо шартыбызга ылайыкташтырып, пайдалуу жактарын өздөштүрүүбүз керек. Биздин ар бир билим берүү тармагында эмгектенген инсандарыбыз замандын талабына ылайык куралданган б.а. ар бир жаңы маалымат менен тааныш болуусу зарыл. Бүгүнкү күндөгү мектептеги билимдин жана тарбиянын негизги булагы б.а. негизги фигура мугалим жөнүндө сөз кыла турган болсок, анда анын теориялык, усулдук жактан тажрыйбасынын молдугу, окутуунун технологиясын өз орду, ыгы менен колдоно билиши, педагогикалык техникасы, кесиптик этикасы, педагогикалык жөндөмдүүлүгү, чеберчилиги ж.б.у.с баары анын педагогдук жүзүн аныктайт. Мисалы дейли өз предметин орус тили адистиги боюнча чала сабат мугалимдин усулдук жактан жетиштүү деңгээлге көтөрүлүүсү кыйынчылыкты жаратат, анткени анын өз предметин толук сапаттуу өздөштүрбөгөндүгүнүн терс таасири ар дайым ага тоскоолдуктарды жаратат. Бул жерде мугалимдин инсандык жүрүм-турум этикасы, мамилеси өзүн алып жүрүүсү, педагогикалык чеберчилиги өнүккөн, тажрыйбасы мол болгондо гана шакирттерине жакшы тарбия бере алуусу мүмкүн, бирок билим берүү жагынан жеткиликсиз болот. Же тескерисинче, өз адистиги боюнча илимий-теориялык негиздерди өтө терең өздөштүргөн мугалимдин кесиптик-профессионалдык жагын, инсандык сапаттарын көрсөткөн элементтери жетишсиз болсо, анда окуучулардагы билимдин деңгээли сапаттуу болгону менен алардагы инсандык сапаттардын калыпта-

нуусунда кандайдыр бир өксүк кемчилдиктер жаралуусу мүмкүн. [4:9-12].

Бүгүнкү күндөгү маалымат технологияларынын өтө ыкчамдык менен өнүгүүсү - мугалимге карата атаандаштыкты жаратууда ал гана эмес китепкана, гезит, журналдарга да карата эң чоң атаандаштыкты жаратууда. Окуучуларда мугалимге караганда компьютер менен иштөө, жаны маалыматтар менен таанышуу алар үчүн алда канча ыңгайлуу жана эч кандай кыйынчылыктарды жаратпай тургандыгы баарыбызга маалым. Бул ыкмага бир гана жогорку окуу жайдын студенттери эле эмес кенже мектеп балдары, өспүрүмдөр жадагалса, бала бакчага барган кичинекей бөбөктөр үчүн да өтө кызыктуу жана ыңгайлуу экендигин өз турмушубузда күн сайын эле көрүп жүрөбүз. Адамдын инсандык мүмкүнчүлүгүн техникага алмаштыра албайбыз. Бирок мугалимдер үчүн мезгилдин учурдагы талабы ошол компьютердик техниканын жетишкендиктерин окутуу, таалим-тарбиянын сапаттуулугуна жеткирүү максатында чыгармачылык менен натыйжалуу пайдалана билүүсү замандын талабы. [9:43-47.]

Мектеп дайыма татыктуу даярдыгы бар мугалимдерге муктаж болуп келген. Ал эми азыркы учурда төгөрөгү төп келген педагогдорго мурдагыдан да көбүрөөк муктаж. Ал үчүн бүгүнкү күндөгү адис, студент ар тараптуу билимге, тажрыйбага, чеберчиликке ээ болуусу керек. Мисалга алсак ааламдашуу доорундагы бир канча жаңыча терминдер: «компетенттүүлүк, профессионалдуулук, коммуникативдүүлүк» ж.б.у.с. жаңыча түшүнүктөр, жаңыча иш аракеттер заман талабына ылайыктуу жаңы технологиялар жана аларды пайдалануунун жолдору, көйгөйлөрү жаралууда. Тыйындын эки тарабы бар демекчи ошол азыр биз сөз кылып жаткан жаңы технологиялардын оң жана тескери жактары да жок эмес. Оң жетишкен жактарын алып карай турган болсок, маалыматтарды интернеттен же башка жактан оңой таап алууга болот, бирок аны дароо эле өзүндөй кылып түшүнүү үчүн бир канча кыйынчылыктар жаралат. Мисалы жанакы эле айтып өткөн коммуникация жетишсиз болуп жатат. Студент маалыматты издеп тапты, бирок ал жерде түздөн-түз түшүнүүгө мүмкүн болбой жатат б.а. маалыматты толук түшүндүрө жана багыттай турган фигура жетишсиз болуп жатат. Мисалы: мугалим менен маалымат алган маалыматты алмашуу, ой пикирди, чечимди ой толгоону ортого салуу. Ал үчүн мугалимдин сөзсүз түрдө жаны технология боюнча түшүнүгү, тажрыйбасы болуусу зарыл.

Экинчи дейли компетенттүүлүк - лат. жөндөмдүү, билүү жана түшүнүү. Мугалим жаңы технологияны өзү жөндөмүнө жараша билүүсү жана керектүү учурда ыкчамдык менен колдоно алуусу, б.а. билимдерди конкреттүү профессионалдык кырдаалдарда колдоно билүүсү. Бүгүнкү күндөгү «акылдуу досканы» өздөштүрүү жана аны керектүү жерде туруу жана ыкчам пайдалана алуу. Ал үчүн ошол мугалим замандын, коомдун талабына ылайык билим менен куралданган, компьютердик сабаттуулукка ээ, турмуштук жана ааламдагы жаңылык-

тардан кабары бар инсан болуусу керек. Маалыматтык технологиялар коомдун ар кандай тармактарында активдүү колдонулууда. [6:4-9.]

Республикабыздын жогорку техникалык окуу жайларында маалыматтык технологияларды пайдалануу окуу процессин жакшыртуу, коомдун талабына ылайыктуу адистерди даярдоо, жаңыланган билимдерге ээ болуу максатында колдонулууда. Алар аркылуу илимий изилдөө иштери, дүйнөлүк маалымат алмашуу системасын жакшыртуу аракеттери, профессионалдык билим берүү системасын реформалаштыруу жана компьютерлештирүү багыттары ишке ашырылууда. Айрыкча, интернет булактары инсандар үчүн ар тараптуу маалыматтарды алууга мүмкүнчүлүк түзүп олтурат.

Билим берүү системасында компьютердик технологиянын колдонулушу күндөн-күнгө өрчүп баратат. Бирок мындай жаңылыктар өлкөбүздүн бардык аймактарын толук камтыган деп айта турган болсок бир аз жаңылыштык кетиребиз. Себеби айыл жерлеринде дегеле уялбай эле айта турган көйгөйлөрдүн бири бул ортоңку жаштагы жана андан жогорку жаштагы билим берүү тармагында эмгектенип билим берип жаткан көп тажрыйбага ээ болгон мугалимдерибиздин көпчүлүк бөлүгү жаны технологияларды колдонууну анчалык өздөштүргөн эмес. Ошол себептен алардагы мыкты маалыматтар толук кандуу жетпейт Бул курактагы инсандарга ар бир чөлкөмдө, окуу жайда, өздөрү иштеген жерлеринде компьютердик сабаттуулук боюнча окутуу курстары жүргүзүлсө, интернеттеги кээ бир жосунсуз, мааниси жок маалыматтарга караганда бул инсандардан жакшы татыктуу, толук кандуу маалыматтарды жаздырууга жана маалымат алмашууга жеткирсе болот. Биз белгилеп кеткен иш аракеттердин баары окутуу процессинин негизинде ишке ашаары баарыбызга маалым. Бирок ошол процессин замандын талабына ылайык жаңыча нукка буруу ар бир окутуучунун милдети эмеспи. [3:36-38]

Окутуу процессинин мазмуну кимге, кандай көлөмдөгү билимди, кандай деңгээлде берүү керектигин аныктайт. Демек, тигил же бул окуу мекемеси үчүн окутуу процессинин мазмуну болуп алдын-ала бекитилген билимдин, билгичтиктин жана көндүмдөрдүн системасы эсептелет. Окутуу процесси ар бир тармакта өзгөчөлүктөргө ээ эмеспи. Мисалы: мектептеги, жогорку окуу жайлардагы билим берүүнүн формалары ар жерде ар кандайча жүргүзүлөт. Бирок булардын баары жаңы технологияларды колдонуунун жардамы менен бир канча жеңилдетилген түрдө өздөштүрүүгө шарт түзөт. Жогорку окуу жайда окутуу процессинин мазмуну студенттердин ар тараптан өнүгүшүнө, алардын ойлонуу, ой жүгүртүү ишмердүүлүгүнө жана өз алдынча эмгектенүүсүнө шарт түзүүсү зарыл. Жогорку окуу жайларындагы жүрүп жаткан компьютерлештирүүдөн соң, предметтер боюнча окутуунун эффективдүүлүгүн жогорулатуу жана маалыматтык технологияларды окуу процессинде пайдалануу улам жаңы проблемаларды жаратууда. Жогоруда белгиленгендей, окуу жайдын бардык адистиктери

боюнча окуу процессинде маалыматтык технологияларды пайдалануу азырынча тийиштүү көрсөткүчкө жетише элек. Кээ бир предметтер боюнча студенттерди окутууда окутуунун тийиштүү программалык камсыздоолорунун жетишсиздигинен, окутуучулардын компьютерде иштөө, пайдалануу мүмкүнчүлүктөрүнүн жана көндүмдөрдүн жоктугунан ж.б. пайда болууда. Компьютердик сабаттуулук боюнча окуулар баарыбызга белгилүү акыркы он жылда эле өнүгүп баштады. Бирок ал сабаттуулук боюнча дагы жаңы окутуунун технологиялары боюнча кайрылууга туура келет. Эми технология деген түшүнүктү талдап көрсөк: “Педагогикалык технология” түшүнүгү традициялуу педагогикага жаңыдан эле киргени менен азыркы күндө көпчүлүктүн колдоосуна ээ болуп, мазмуну теориялык жактан талданып, жалпыланып, ошол эле учурда практикалык колдонулушу да ар тараптан изилдөөгө алынууда. Технология түшүнүгү педагогикага өндүрүштөн, өндүрүштүк технологиядан кирген. Анын мазмунун жөнөкөйлөтүп айтсак, төмөнкүчө. Окутуу технологиясы - окутуунун максатына жетүү үчүн тандалып алынган методдорду, ыкмаларды, каражаттарды, уюштуруу формаларын окуучуларга билим, таалим-тарбия берүүдө жана өнүктүрүүдө колдонуунун натыйжалуу жолу. Мындай жолдордун түрү өтө көп болгондуктан, көпчүлүк учурда окутуунун технологиялары же педагогикалык технологиялар деп айтылат. Мунун баары мугалимдин чыгармачылык менен иштөөсү менен тыгыз байланышта. Бирок, негизи, мугалим чыгармачылык менен иштеши үчүн аларды окуу методикалык жактан камсыздоо, социалдык жактан коргоого алуу, аларга иштөө шарттарын түзүү берүү сыяктуу иштер комплекстүү түрдүү жүргүзүлүшү керек. Биз чындап эле келечекти ойлосо, бүгүнкү күндөн сабактарынан жыйынтык чыгарып, тиешелүү чечимдерди убактысында кабыл алуу зарыл. Антпесе 20 жылдан кийин азыркы учурда миндеп саналган мугалимдердин катары канча эсеге кыскарып кетиши зарыл XX кылымдын атактуу философ - педагогу Эрик Фром мындай деп жазат: «Эгер жаны турмушту куруу процессинде жаны адам калыптанса гана, башкача айтканда, азыркы адамдын мүнөзүнүн, рухунун структурасында фундаменталдуу өзгөрүүлөр болуп турса гана, жаңы коом курулушу мүмкүн». Демек, бүгүнкү болуп жаткан татаал шартта мектеп мугалимдерине жана жогорку окуу жайларынын профессордук – окутуучулук жамаатына чоң ишеним жана жооптуу милдеттер жүктөлүп жатканын айта кетүүгө туура келет. Анткени жаны рух, жаны пейил, адептүүлүк жактан тазалык, жаны билим жана жалпы эле адамзатына улуттук нуктагы эн керектүү жакшы сапаттарды калыптандыруу иши,

ириде, үй-бүлө менен мектептен башталат эмеспи. Муну дүйнөлүк улуу педагог Ян Амос Коменскийдин сөзү менен айтсак, «Күн астында мугалимден башка кесип жок». Демек, бардык кесиптер боюнча жаны инсандарды тарбиялоодо башкы милдет мугалимдерге тийиштүү [1,2].

Албетте, бүгүнкү студент - эртенки адис, мугалим. Мугалимдик кесип - адамдарды таанып билүүнүн илими. Башкача айтканда, мугалим - ойчул адамдардын көз караштарын түзүүчү, адамдарга таалим - тарбия жана турмуштук туура багыт берүүчү коомдук ишмер, педагогикалык тар мааниде айтсак, окутуу - тарбиялоо иштерин жүргүзүүчү ишкер адис. Ал эми окутуучулар болсо бүгүнкү студенттерден эртенки коомдук жаны идеяларды табуучуларды, бардык жагынан гармониялуу өнүккөн, билимдүү, турмушка даяр жаны адамдарды даярдап чыгаруучулар болуп саналат. Кийинки мезгилдерде коомдук жашоо-турмушубузда олуттуу өзгөрүүлөр болуп жатат. Өзгөчө, жаштардын илим билимге ээ болушуна, ар тараптуу аракеттер жаралышына, ар кандай кесиптер боюнча туура багыт алышына өз убагында көрүлүп жаткан камкордуктар көңүлгө толоорлук.

Демек, «аракеттен ийгилик жаралат» дегендей сөзүмдүн аягында билим берүү тармагында эмгектенип келе жаткан бардык интеллигенцияга иштерине ийгилик каалап, айтаарым: «Замандан артта калбайлы, биздин ар бир секундабыз жаш муундардын толук кандуу ар тараптан өнүгүүсүнө өбөлгө түзө тургандыгын унутпайлы».

Колдонулган адабияттар:

1. Апыш. Б., Бабаев Д., Жоробеков Т.А., Педагогика. Окуу китеби. Бишкек:-2002.86-94-бет.
2. Мурзаев М.С. Кыргыз элдик педагогикасындагы инсанды социалдаштыруунун өнүгүүсү. Бишкек - 2013.136-137стр.
3. Жумабаев Г.А. Адептик ан-сезимдүүлүккө тарбиялоонун педагогикалык жана психологиялык аспектилери. Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо Б.: 2009.36-38 стр.
4. Мурзаев М.С. Тарбиялоонун психологиясы. Ош-2008. 9-12 стр.
5. Мамбеткунов Э.М., Сияев Т.М. Педагогиканын негиздери. Б. - 2008. 304-бет.
6. Исаев И.Ф. Профессионально- педагогическая культура преподавателя.М: Изд.центр «Академия» 2002.4-9-бет.
7. Сияев Т.М. , Чекирова Г.К.Кесиптик педагогикалык компетенттүүлүгү: практикалык аспект, Вестник КГПУ им И.А. Арабаева Бишкек. 2011.385-387-бет.
8. Сластенин В.А. Формирование профессиональной культуры учителя. М6 Академия,1993. 87-бет.
9. Ааламдашуу доорундагы үй-бүлө. Б. -2013. 43-47-бет.

Рецензент: к.п.н., доцент Жолдошева А.Ө.